

Carl von Clausewitz és a felfegyverzett nép a 21. században

Bevezetés

Carl von Clausewitz hadtudományi munkásságának jelentőségét széles körben elismerik, azonban napjainkban való alkalmazhatóságát már annál kevésbé. Elméletét leginkább a totális háborúval szokás azonosítani, aminek legfőbb oka, hogy korának jellemző hadviselése a nagy méretű reguláris hadseregek összezsapása volt. Ezzel szemben az elmúlt évtizedek során az aszimmetrikus hadviselés vált a háború uralkodó formájává, és azon belül is a felkelésellenes műveletek voltak a legjelentősebbek. Carl von Clausewitz *A háborúról* című művében már foglalkozott a népfelkelés alkalmazhatóságával az országvédelem kapcsán, valamint előadásai során is foglalkozott a háború egyéb megnyilvánulásaival. Kutatásom során azt kívánom megvizsgálni, hogy a 18–19. században szerzett tapasztalatai mennyire relevánsak a 21. század felkeléseinek vonatkozásában.

Azért tartom fontosnak ezt a vizsgálatot, mert a hidegháborút követő időszak két jelentős konfliktusa, az afganisztáni és az iraki háború gyors reguláris szakaszt követően felkelésellenes műveletté alakult át, amely mindkét esetben sokkal nagyobb veszteségekkel járt, mint a megelőző reguláris szakasz. Annak ellenére, hogy milyen jelentős változások mentek végbe Clausewitz korához képest a hadviselésben, köszönhetően például az alkalmazott technológiának, úgy vélem, hogy az általa leírt népfelkelés sikerét befolyásoló tényezők mind a mai napig meghatározók az ilyen jellegű konfliktusokban.

Jelen tanulmányomban először összefoglalom Clausewitz eltérő erejű, azaz aszimmetrikus felek hadviselésével és a népfelkeléssel kapcsolatos megállapításait, majd a NATO felkelésellenes műveletekre vonatkozó doktrínájának legfőbb elemeivel összehasonlítom, és levonom a szükséges konzekvenciákat.

1. Clausewitz és a népfelkelés

Clausewitz az általa népháborúnak elnevezett hadviselést a 21. századi művelt Európa érdemének tekintette. Erre vonatkozó megállapításait a Napóleon által vívott félszigeti háborúra, valamint az oroszországi hadjárat során szerzett saját tapasztalataira alapozta. Végigkövethette Napóleon spanyolországi hadjáratát, amely a gyors reguláris győzelmeket követően elhúzódó és véres népháborúba torkollott.¹ Clausewitz a népháborút az állam védelmi eszközének tekintette, amely rendkívül hasznos akkor, amikor a védekező fél képtelen megállítani a támadó állam hadseregét saját reguláris haderejére támasz-

¹ Carl von Clausewitz: *Testimonial (Bekanntnisdenschrift)*. In Christopher Daase – James W. Davis: *Clausewitz on Small War*. Oxford, Oxford University Press, 2015. 204–208.

kodva. A nép felfegyverzése mint katonai eszköz igen megosztó fogadtatásban részesült a korban. Az uralkodók részéről kétes eszköznek tűnt, mivel túl nagy hatalmat adna a nép kezébe, és elvenné az uralkodótól az erőszak monopóliumát, miközben jelentős katonai potenciált szabadítana fel. Clausewitz úgy vélekedett, hogy a népfelkelés is a háború egy eszköze, amely az addigi fejlődés (mint a növekvő méretű hadseregek, a sorozás és a társadalom sokkal nagyobb mozgósíthatósága) eredménye. Leírásában a felfegyverzett nép hatását, feltételeit és alkalmazhatóságát vizsgálta. Tisztán látta, hogy az ilyen jellegű stratégia kapcsán az erőket nem szabad térben és időben koncentráltan felhasználni. Véleménye szerint lényeges, hogy minél inkább kiterjedjen az alkalmazása, és minél nagyobb területen tudjon az ellenségnek kellemetlenséget és veszteséget okozni.²

Clausewitz úgy vélte, hogy a sikeres népfelkeléshez a következő pontoknak kell teljesülniük:

1. „[A] háborúnak az ország belsejében kell folynia.” Ennek legfőbb oka, hogy a védekező fél így tudja érvényesíteni létszámfölényét és helyismeretét, valamint képes jelentősen növelni a távolságot a megszálló erők és az utánpótlás bázisai között.
2. „[N]e egy katasztrófát követő döntés következménye legyen.” A népfelkelés sikeréhez idő kell, így az nem megfelelő, ha lehetőséget biztosítunk a megszállónak, hogy egy csatával mind a nép akaratát megtörhesse, mind az erők jelentős részét elpusztíthassa. Kerülni kell tehát a nyílt harcot egészen a végsőig.
3. „[A] hadszíntér területe legyen nagy.” Egyértelmű, hiszen annál nagyobb erőt kell a megszállónak az országban tartani és annál hosszabbak lesznek az utánpótlásvonalak. Ezek védelme egyre nehezebbé válik és egyre nagyobb erőket köt le, amelyeket mind a frontvonalról kell elvonni.
4. „[A] népnek támogatnia kell az intézkedéseket.” A nép minél nagyobb része vesz részt a felkelésben, annál nagyobb a siker valószínűsége. Nem is feltétlenül kell a harcban aktívan részt vállalnia, elég, ha a harcolókat támogatja ellátmánnyal, elrejtéssel vagy akár információval.
5. „[A]z országnak erősen átszegedltnek és – hegyek, erdők, mocsarak vagy a földművelés jellege révén – nehezen járhatóknak kell lennie.” Ez kedvez leginkább a gerilla-hadviselésnek, hiszen a nagy reguláris hadseregek mozgását nehezíti, azonban a kis csoportok, egységek lesből való támadásához és a gyors elmeneküléshez kedvező.³

Clausewitz megállapítása szerint a lakosság mérete nem meghatározó tényező, hiszen az várhatóan jóval meghaladja az ellenség haderejének számát. A népesség vagyoni helyzete sem kellene hogy jelentősen befolyásolja a felkelést. Megjegyzi azonban, hogy a nélkülözéshez hozzászokott, esetleg harcedzett nép jobban teljesíthet a harcok során,

² Carl von Clausewitz: *A háborúról*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. 522.

³ Clausewitz (2013): i. m. 523.

és jobban tűrheti a vele járó nehézségeket, mint a jómódban élő, ezáltal az elhúzódo harcra való hajlandóság is valószínűleg nagyobb lesz.⁴

Véleményem szerint ez is magyarázza, hogy miért jellemzően törékeny államokban (*fragile states*)⁵ alakulnak ki napjaink politikai indíttatású felkelései. A gazdasági kilátástalanság esetén a bizonytalan, de jobb élet reményével kecsegtető ellenállás jobb alternatíva a biztos nyomornál.

Mint már említettem, Clausewitz a népháborút védelmi eszközként határozta meg, ezért is tartom fontosnak, hogy tisztázzam, Clausewitz mit is értett védelem alatt.

A védelem alatt nem az ellenség akcióinak pusztá elszenvédését értette, hiszen annak nem lenne értelme. A védekezés is lehet aktív és tartalmazhat támadásokat. Amennyiben a védekező fél sikert kíván elérni, úgy erre szükség is van. Egészen addig védekezésről van szó, amíg fel nem hagy a védekezés adta célokkal és az általa nyújtott előnyökkel.⁶ Ezek a következők:

1. Az ellenség támadásának kivárása. Kizárólag akkor harcoljon, amennyiben az elkerülhetetlen.
2. A helyismeret előnye. Lehetőséget biztosít a támadás, rajtaütés helyszínének kiválasztására, az előkészületek elvégzésére.
3. A támogatás forrásához való közelség. Például az emberveszteség könnyebb pótlása, az utánpótlás könnyebb biztosítása.⁷

Clausewitz szerint a védelem három típusát kell megkülönböztetni. A harcászati, a hadászati és a politikait, amelyek közül én most csak a harcászati és a hadászati jellemzőit tekintem át. Harcászati szempontból védekezés esetén várakozunk az ellenség támadására, és amíg ez nem következik be, az a támadó számára időveszteség, hiszen a védekező fél a *status quo* fenntartásában érdekelt, így az idő neki kedvez. Amennyiben a támadó behatol a védekező fél területére, akkor kedvezőbb a védekező számára, ha megválaszthatja a csata helyét és idejét, ezáltal harcászati szempontból ő válik a támadóvá. Hadászatiilag amennyiben egy hadműveleti területen csak akkor harcol, amennyiben az ellenség oda behatol, függetlenül attól, hogy támadólag vagy védekezően jár el, védekezik. Lehetséges, hogy az ország egész területén hadászati szempontból védekezik, és eközben harcászati szempontból támadóan lép fel, ezzel is növelve az ellenség veszteségeit. Amennyiben sikerül kiszorítani a támadó erőit, és követi már a saját területén vagy egy meghatározott hadműveleti területen túlra, úgy már hadászatiilag is támadást hajt végre.⁸

⁴ Clausewitz (2013): i. m. 523.

⁵ Azon országokat tekintjük törékeny államnak, amelyek nem rendelkeznek az ahhoz szükséges politikai akarattal vagy képességgel, hogy biztosítsák a szegénység csökkentéséhez, a fejlődéshez, valamint a népesség biztonságának és emberi jogainak megőrzéséhez szükséges alapvető funkciókat. OECD-DAC 2007.

⁶ Clausewitz (2015): i. m. 209.

⁷ Clausewitz (2015): i. m. 210.

⁸ Clausewitz (2015): i. m. 211.

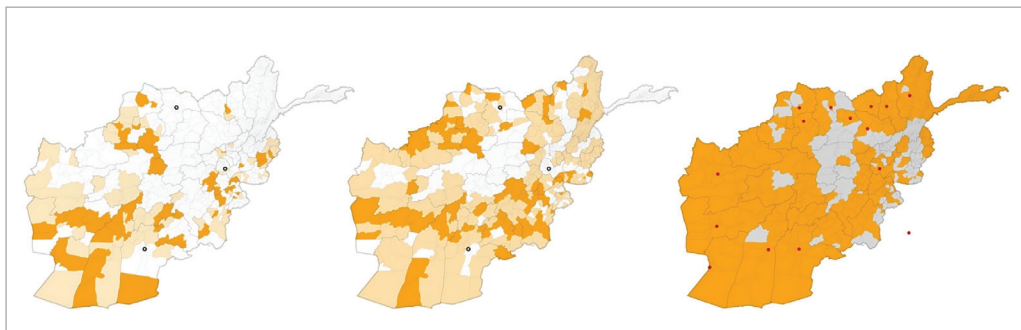
Minél több ideig és minél nagyobb területre engedjük az ellenség erőit, annál nagyobb lesz a győzelmünk is, azonban ennek az az ára, hogy az ország területének nagyobb része válik hadszínterré és szenved károkat.⁹

Clausewitz kihangsúlyozza, hogy harcászati szempontból támadólag kell fellépni ennek a jelentős hadászati védelmi eszköznek az alkalmazása esetében, ugyanis ebben az esetben nem csupán az ellenség támadásainak elszenvedőjévé válik a védekező. Fontos, hogy amikor lehetőség van rá, akkor támadásokat hajtson végre, amelyeknek heveseknek kell lenniük, hiszen ha egy csapat oda is vész, az lényegtelen.¹⁰ A stratégiai győzelem számít, amely az időben elhúzódó támadások sorozatán keresztül érhető el.

Tehát a védelem kivárásból és cselekvésből áll, azonban ez a két elem nem különíthető el, hanem a kettő váltakozó alkalmazásából áll össze.¹¹

Kiemeli, hogy a felkelők a széleket támadják, ne a főerőket. A központtól távol eső területeket kell megszerezni, onnan kell kiűzni az ellenség erőit, valamint megerősíteni és stabilizálni a felkelők helyzetét, majd innen szervezve elindulni a központ vagy központok felé.¹²

Ez látható Afganisztán esetében is. A határ menti hegyvidéki régiók megfelelő visszavonulási területeknek bizonyultak, ahonnan pihenést, felkészülést és erőgyűjtést követően újra lehetett indítani a támadásokat, majd a megszerzett vidéki területekről tudták elindítani a támadásokat a regionális központok és végül Kabul irányába. Ahol nincs vagy gyenge az ellenség, ott van bátorság és hajlandóság fegyverkezni ellene, és ez a példa tovább terjedhet a kieső, távoli, vidéki területek felé, ahol egyébként sem volt folyamatos a NATO és a központi kormányzat jelenléte.¹³

1. ábra: Tálib térnyerés Afganisztánban 2021-ben

Forrás: Scott Reinhard – Taylor Johnston: *FDD's Long War Journal* (control areas as of Aug. 16)

⁹ Perjés Géza: *Clausewitz*. Budapest, Magvető Kiadó, 1983. 162–163.

¹⁰ Perjés (1983): i. m. 212.

¹¹ Perjés (1983): i. m. 160.

¹² Clausewitz (2013): i. m. 524.

¹³ David Zucchino: The U.S. War in Afghanistan: How it Started, and How It is Ended. *The New York Times*, 2021. október 7.

A távoli pontok védelmére kiküldött gyenge egységek elleni harc vállalható, így egyre inkább kénytelen lesz az ellenség szétforgácsolni az erőit ezen területek védelme érdekében. A felkelők az ellenség elhagyatott helyőrségeit elfoglalva félelmet és aggodalmat keltenek, valamint az általuk végrehajtott apró támadások meghozzák a nép kedvét a felkelés támogatásához.¹⁴

Az ábrán is jól látható, hogy a tálibok Afganisztánban a vidéki területekről indították offenzívájukat, és fokozatosan foglalták el a központi területeket és a nagy városokat.

2. Felkelés a NATO-doktrínában

A hidegháborút követően egyre több stabilizáló műveletet kellett a NATO-nak végrehajtania, ezért fontossá vált, hogy rendelkezzen a szövetség hasonló dokumentumokkal.

Legtöbbször úgynevezett törékeny államokban alakulnak ki felkelések vagy egyéb, az állam stabilitását fenyegető akciók. Ezeknek a legnagyobb veszélye, hogy teljes régiókat destabilizálhatnak. Veszélybe kerülhet az ott élők biztonsága, élete, amit a nemzetközi közösség nem nézhet tétlenül. Ezenfelül a kölcsönös függőség korában kihatással lehet a szövetség tagjaira vagy akár teljes egészére is gazdaságilag, ahogy a szomáliai kalózkodásban is látható volt. Afganisztánt használta az al-Káida bázisként terrorcselekmények végrehajtására az Egyesült Államokban. Ezért is szükséges, hogy a NATO felkészüljön ilyen esetekre, és rendelkezzen a megfelelő iránymutatással és tapasztalatok gyűjteményével.¹⁵

A NATO vonatkozó doktrínája az AJP-3.4.4. (Allied Joint Publication), amely a felkeléssel szembeni műveletekkel kapcsolatos tudást és tapasztalatot foglalja össze. A doktrína egyes részeit kívánom összehasonlítani Clausewitz kapcsolódó elméletével. A NATO-doktrínák célja, hogy iránymutatást biztosítsanak a kapcsolódó műveletek tervezésében és végrehajtásában a megelőző műveletek tapasztalatai alapján a minél nagyobb siker érdekében. A doktrínák véletlenül sem szigorú szabályok összességei, hanem iránymutató ajánlásoké, amelyeket a történelmi tapasztalatokra alapoztak.¹⁶

A NATO a következőképpen definiálja a felkelést:

„Szervezett, gyakran ideológiailag motivált csoport vagy mozgalom tevékenysége, amely a politikai változások befolyásolására vagy megelőzésére, illetve egy országban vagy régióban a fennálló hatalom megdöntésére irányul, elsősorban a lakosság meggyőzésével vagy kényszerítésével, erőszak és zavargások alkalmazásával.”¹⁷

Tehát a felkelés célja és háttere mindig politikai eredetű, a nép támogatásának elnyerésével akár erőszak alkalmazásával. Az aktuális államhatalom legitimációját támadják, kérdőjelezzik meg. A törékeny államokban ez jóval könnyebb, hiszen jellemzően ezek

¹⁴ Daase–Davis (2015): i. m. 213–214.

¹⁵ NATO: *Allied Joint Doctrine on Counter-Insurgency, AJP-3.4.4. Edition A, Version 1*. 2016. 1. fejezet

¹⁶ Ruttai László – Krajnc Zoltán: A katonai doktrínákról. *Nemzet és Biztonság*, 2008. június. 38–40.

¹⁷ NATO (2016): i. m. 18.

rendkívül szegény országok, és a nép többsége nagyon rossz körülmények között él. Ezt kihasználva, jobb életet ígérve idéznek elő a felkelők destabilizációt. A nép minél nagyobb arányú támogatását nyerik el, annál erősebbé válik a felkelés, tehát a nép az alapja.¹⁸

A legitimáció aláásása érdekében a felkelők megpróbálják felhívni a figyelmet a kormányzat gyengeségeire és hibáira. Például hangsúlyozzák, hogy a kormányzat és támogatói nem képesek garantálni a nép biztonságát, azáltal, hogy megtámadják vagy megfélemlítik őket. Gazdasági problémákra, korrupcióra hívják fel a figyelmet, és jobb életet ígérnek eközben. Lényegében a nép támogatásáért folyik a küzdelem hagyományos és irreguláris eszközökkel egyaránt. A nép megnyeréséért folyó küzdelemben a 21. században fontosabbak az olyan típusú műveletek, mint a pszichológiai hadviselés, valamint a civilek védelme, és másodlagossá váltak az ellenség erőit megsemmisítő műveletek.¹⁹

A felkelők az aszimmetrikus hadviselést napjainkban is előszeretettel alkalmazzák, hiszen többnyire jóval szerényebb képességekkel, forrásokkal rendelkeznek, mint az ellenfél.

„Az aszimmetrikus hadviselés pontosan körvonalazott, politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmódor, főként harcászati eljárás, amelyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratumat az ellenségre.”²⁰

A fogalom alapján is látható, hogy a felkelés céljait ez a fajta hadviselés segíti elő a leginkább.

Megállapítható, hogy Clausewitz a népfelkelést a nemzetállamok háborúja idején az állam végső eszközeként, stratégiai védekezési, majd ellentámadási mechanizmusként vezette le. Ezzel szemben a 21. században a NATO definíciója szerint a felkelés már egy csoport vagy mozgalom eszközeként vált, amely egy állam belső stabilitása ellen indul, ami megerősíti azt a tényt, hogy az állami erőszak-monopólium egyes régiókban megszűnt. Természetesen Afganisztán vagy Irak esetében az Egyesült Államok és szövetségeseinek erői ellen végrehajtott felkelés megfelel a Clausewitz által bemutatott népi stratégiai védekezésnek, azonban a felkelők itt is a harmadik felet mint az elnyomó vagy korrump és leváltandó politikai erő külső támogatóját prezentálják.

A NATO-doktrína a felkelés sikerét befolyásoló tényezők közül kiemeli az akaratot, az időt és a teret, amelyeket külön-külön vizsgálatuk után összevetem Clausewitz ezekre vonatkozó gondolataival. Az első az akarat, amely az ilyen jellegű konfliktus kapcsán döntő jelentőségű.

¹⁸ NATO (2016): i. m. 18–19.

¹⁹ NATO (2016): i. m. 19–20.

²⁰ Resperger István – Kiss Álmós Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. 23.

„A felkelés ideológiai természete és gyökere miatt jellemzően erős kollektív akarattal rendelkeznek a résztvevők, amely egy törékeny államban még erősebb lehet, mint a kormányzaté. Ezért is a felkelők leginkább az akaratok elhúzódó küzdelmévé próbálják a harcot alakítani.”²¹

Clausewitz az akarat szerepét a háborúban általában is fontosnak tartja. Elmélete szerint hiába sikerül legyőzni az ellenség hadseregét és hiába sikerül elfoglalni az országa területét, amennyiben nem sikerül megtörni az akaratát. Állítása szerint ezért is fontos, hogy minél hamarabb békeszerződést kössenek a felek, hiszen ezáltal a nép lelkében a harc iránti vágyat és az ellenállás tüzét képesek vagyunk megfékezni.²² A kifárasztással kapcsolatban is megjegyzi, hogy az nemcsak az ellenséges erők pusztítását jelenti, hanem az ellenség akaratának megtörését is, hosszú időn keresztül.²³

Itt el is jutunk a második tényezőhöz, amely az idő.

„Az idő szinte minden szempontból a felkelők oldalán áll. A felkelők időhöz való hozzáállása jelentősen befolyásolja az akcióikat. Amennyiben úgy érzékelik, hogy az idő az ő oldalukon áll, akkor jellemzően alacsonyabb kockázatú megközelítést választanak, és kerülnek, hogy döntő ütközetbe kerüljenek. Ezzel szemben, ha úgy érzékelik, hogy ellenük dolgozik az idő, akkor az nagyobb kockázatú tevékenységekre ösztönzi őket.”²⁴

Clausewitz az idő szerepének jelentőségét a háború céljai és eszközei kapcsán külön kiemeli a könyvében. Véleménye szerint nagyon eltérő ellenfelek küzdelme esetén, modern megfogalmazásban aszimmetrikus háború esetén, ha az időt kívánjuk alkalmazni mint eszközt, akkor a céljainkat ennek megfelelően kell meghatároznunk, és a lehető legkisebb célokat kell kitűznünk. A legkisebb cél, amelyet a gyengébb fél kitűzhet maga elé, az a pusztá ellenállás. Ez persze nem azonos a pusztá elszenvetéssel, hanem olyan ellenállást jelent, amelyben cél, hogy az ellenségnek folyamatosan a lehető legnagyobb veszteséget okozzuk. Ezt a tevékenységet minél hosszabb ideig vagyunk képesek végrehajtani, annál jobban kifárasztjuk, és ellenfelünk annál inkább fel fog hagyni eredeti céljaival.²⁵ Azaz hadászatilag védekezik és harcászatilag támad.

A kifárasztás keretében a negatív célunk ellenére kiegyenlíthetjük az erők közötti különbséget, és a harc pusztá tartalma olyan helyzetbe juttathatja ellenségünket, hogy a folytatáshoz szükséges erőforrások már meghaladják a kitűzött politikai cél meghatározott értékét.²⁶

²¹ „The ideological nature and root causes of insurgency often result in insurgents having a strong collective will, which, particularly within a fragile state, may well be relatively greater than that of the government. Therefore, the insurgent seeks to make the struggle a protracted ‘contest of wills.’” (A szerző fordítása a NATO AJP 3.4.4. alapján.)

²² Clausewitz (2013): i. m. 58.

²³ Clausewitz (2013): i. m. 61.

²⁴ „Time is almost invariably on the side of the insurgent. The insurgents’ sense of time will also affect their actions. If insurgents feel time is on their side, they are more likely to adopt a lower risk approach and avoid becoming decisively engaged. If they perceive time as being against them, that will push them towards higher risk activities.” (A szerző fordítása.)

²⁵ Clausewitz (2013): 61–62.

²⁶ Perjés (1983): i. m. 251.

Végül a terület.

„A terület esetében a felkelők megpróbálják kiválasztani, hogy hol harcoljanak annak érdekében, hogy kifáraszták ellenfelüket »üsd, és fuss« vagy »üsd, és tűnj el« harceljárást alkalmazva, beolvadva a helyi lakosság közé, anélkül, hogy döntő harcba keverednének, és elpusztulnának. A felkelők célja, hogy megragadják a kezdeményezést, és válaszlépésre kényszerítsék az ellenfelüket. A védett helyeket kihasználva lehetőségük van, hogy pihenjenek, tervezzenek, gyakoroljanak és felszerelkezzenek a jövő tevékenységeire.”²⁷

Nem szabad, hogy túl nagy masszává váljanak a felkelők, mert akkor lehetőséget kap az ellenség, hogy egy csapással jelentős veszteségeket okozzon, és ekkor a motiváció zuhan, mert azt hiszik, hogy minden odalett. Meghatározó azonban, hogy ne szoruljon be egy pontra a felkelés, inkább szóródjon szét az ország minél nagyobb területén.²⁸

A népfelkelés sikeréhez idő kell, ahogy azt már említettük, azonban Clausewitz kiemeli, hogy a népfelkelés csupán nagy területen képes sikert aratni hosszú idő alatt. Vagy sikerül az ellenségnek a kis paraszakat, az ellenállás apró lángjait elaltatnia, vagy felhagy eredeti céljával, és kivonul az ország területéről. Clausewitz ekkor még úgy gondolta, hogy önmagában a népfelkelés nem elégséges a győzelemhez, mert csak Oroszország elég nagy ahhoz, hogy hatásos legyen egy ilyen stratégia, ezért úgy vélekedett, hogy végül kell a hadsereg, amely meghozza a végső győzelmet.²⁹

Összefoglalás

A Clausewitz által leírt felkelés (ahogy ő fogalmazta, „jelentősen eltérő erejű”³⁰ felek esetén), napjaink megfogalmazásában: az aszimmetrikus konfliktusok során a gyengébbik fél a népre támaszkodva, gerillaharcmodort alkalmazva, az időt és a teret kihasználva próbál folyamatosan veszteségeket okozni az ellenségnek egészen addig, amíg az fel nem hagy eredeti céljaival.

Az egyik legmeghatározóbb eltérés, hogy míg a Clausewitz által leírt népfelkelés, amely a nép egységére, nemzeti összetartozására alapozza az ellenállás morális erejét, a nemzet utolsó eszköze egy megszálló hatalom megállítására és kiszorítására az országa területéről, addig a 21. században már kisebb csoportok alkalmazzák ezt az eszközt, akár adott ország kormányával, akár egy másik ország támogató erőivel szemben, a politikai, etnikai, vallási ellentétekre, azaz a társadalmi törésvonalakra alapozva a támogatás elnyerését. Napjaink felkeléseit a nép támogatásának megszerzéséért vívják. Az info-

²⁷ „Insurgents will try to choose where they fight to wear down their opponents through ‘hit-and-run’ or ‘hit-and-fade away’ tactics, becoming part of the indigenous population, without becoming decisively engaged or destroyed. Insurgents try to gain the initiative and force their opponents to react. Using sanctuaries also provide the insurgents with a place (space) to rest, plan, train and equip for future activity.” (A szerző fordítása.)

²⁸ Clausewitz (2013): 524.

²⁹ Clausewitz (2013): i. m. 523.

³⁰ Clausewitz (2013): i. m. 59.

kommunikációs technológia fejlődése és elterjedése, valamint az állami monopóliumból való kikerülése lehetővé teszi, hogy a felkelők még könnyebben terjesszék az információt és szerezzenek támogatókat.

Clausewitz gondolata, miszerint a sikeres népfelkelés kulcsa az idő és az ország minél nagyobb területén való kiterjedés, ma is igaz. Az elmúlt évtizedek ilyen jellegű konfliktusai kapcsán, mint az iraki háború vagy az afganisztáni háborúk, látható, hogy miként is arat sikert ez a stratégia. Az elképesztő technológiai fölény mind a két háború kezdeti szakaszában jelentős sikerekhez vezetett, ezt követően viszont az ellenség a háttérbe húzódott, és a felkelés erejére alapozva növelte folyamatosan a nyugati erők veszteségeit. Míg az első hónapokban alig voltak veszteségek, addig az elhúzódó felkelés elleni küzdelem során ezek folyamatosan növekedtek. Napjaink nyugati demokráciái nehezen viselik az ilyen elhúzódó háborúkat, és az elhunyt katonák híre jelentős hatást vált ki a hátszágban, ami egy kormányzat bukását is okozhatja, és erre törekednek napjaink felkelői a nyugati erők esetén, a hátszág támogatásának megtörésével. Henry Kissinger a vietnámi háború kapcsán fogalmazta meg nagyszerűen, hogy „[a] felkelők megnyerik a háborút, amíg nem veszítenek, míg a felkeléssel szembeni erők veszítenek, amennyiben nem győznek”.³¹

Felhasznált irodalom

Clausewitz, Carl von: *A háborúról*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.

Clausewitz, Carl von: Testimonial (Bekennntnisdenschrift). In Christopher Daase – James W. David: *Clausewitz on Small War*. Oxford, Oxford University Press, 2015.

Kissinger, Henry: The Viet Nam Negotiations. *Foreign Affairs*, 48. (1969), 2.

NATO: *Allied Joint Doctrine for Counter-Insurgency (COIN) AJP-3.4.4. Edition A, Version 1*. 2016.

Perjés Géza: *Clausewitz*. Budapest, Magvető Kiadó, 1983.

Reinhard, Scott – Taylor Johnston: FDD's Long War Journal.

Resperger István – Kiss Álmós Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.

Zucchini, David: The U.S. War in Afghanistan: How it Started, and How It Ended. *The New York Times*, 2021. október 7. Online: www.nytimes.com/article/afghanistan-war-us.html:

³¹ „Insurgents win a war when they don't lose, while the counter-insurgents lose when they don't win.”
Lásd: Henry Kissinger: The Viet Nam Negotiations. *Foreign Affairs*, 48. (1969), 2. A szerző fordítása.